

NAGYCSALÁDOSOK
ORSZÁGOS
EGYESÜLETE
— 1987 —

ŐSZI TALÁLKOZÓ

Szarvas, 2017. szeptember 22-24.

A RENDEZVÉNY VÉDNÖKE:

Babák Mihály
Szarvas Város Polgármestere

A RENDEZVÉNY TÁMOGATÓI:

Emberi Erőforrások Minisztériuma
Szarvas Város Önkormányzata
Békés Megyei Kormányhivatal

***Tisztelt Nagycsaládosok!
Kedves Vendégeink!***

Szeretettel köszöntöm Önöket Szarvason, a Történelmi Országház városában. Itt a Körösök ölelte alföldi tájon, ahol a tiszta levegő, a víz, a finom ételek, a nyugalom várja a hazatérőt és az ide vendégként érkezőket is.

Békés megye nyugati kapujában álljanak meg kicsit, és ünnepeljünk együtt. Ünnepeljük az Önök 30. születésnapját, ezt a szép kerek évfordulót.

A család társadalmunk legalapvetőbb, legkisebb, de ugyanakkor legerősebb építőköve. Az az erős alap, amelyre mindig lehet számítani, támasz a nehéz napokon és osztozik az örömben is.

Reméljük, mi is hozzájárulunk majd ehhez a születésnaphoz, ahová szeretettel várjuk Önöket, családjaik legkisebb és legnagyobb tagját is.

Bízom abban is, hogy majd sokáig emlékezetes marad az itt töltött idő, erősíti a barátságokat, sokszorozza az élményeket.

Én most nem részletezem mi mindent kívánunk Önöknek, megteszik majd a következő oldalakon azok, akiknek ez a hivatása.

Én csak annyit teszek hozzá, hogy érezzék jól magukat, s ne csak most, máskor is jöjjenek el hozzánk, mi mindannyian szeretettel várjuk önöket.

Babák Mihály
Szarvas város polgármestere

Kedves Nagycsaládos Barátaim!

Nem először tartjuk Őszi Találkozónkat az ország egy kiemelkedően szép helyén, de idén különös izgalommal vártuk, mert harmincadik születésnapot ünnepelni mégiscsak egy egyszeri és megismételhetetlen alkalom.

Vannak köztünk, akik választották a nagycsaládos életet, s vannak olyanok is, akiket a nagycsaládos élet választott, de mindannyiunkban közös, hogy szeretjük ezt az életformát: többször is átélni a szülővé válás örömét, megélni a CSODÁT; látni megszületni és felcseperedni a gyermekeket; látni önmagunkat, amint újra és újra tanulunk valami újat, valami fontosat gyermekeinktől, akiket mi magunk is szeretnénk tanítani, támogatni – és mindenek előtt: jól szeretni.

Harminc év hosszú idő, de alapítóinknak, vezetőinknek és a sok lelkes családnak köszönhetően itt vagyunk: sokan vagyunk, sokat vagyunk együtt és sokat teszünk egymásért és másokért. Jó együtt lenni, jó képviselni közös ügyünket, jó megerősödnünk egymás szeretetében.

Kívánom, hogy az Őszi Találkozó programjai között, amelyeket ebben a kiadványban részletesen is megismerhettek, mindenki találja meg a neki és családjának tetsző időtöltést, ahogy a régi és újabb ismerősöket, barátokat. Én legszívesebben mindenkinek személyesen is megköszönném a lehetőséget, hogy tagja lehetek ennek a közösségnek, mert a családomon túl nem tudnék az életemben fontosabb dolgot mondani a NOE-nál. Ez az az érzés, amit jó szívvel adhatunk egymásnak ebben a sokaságban, itt Szarvason, ahogy tesszük azt a mindennapokban is szűkebb környezetünkben.

Köszönöm az EMMI és a város segítségét, támogatását és köszönöm kollégáimnak a szervezőmunkát.

Isten éltesse a NOE-t! Boldog Születésnapot!

Kardosné Gyurkó Katalin
a NOE elnöke

SZARVAS VÁROS TÖRTÉNETE

A régészeti leletek tanúsága szerint a mostani város valamint környéke már az őskorban állandóan lakott terület volt. A város területén talált népvándorlás kori régészeti tárgyak közül az *avar kori rovásírásos tűtartó* a legjelentősebb tárgyi emlékün. Anonymus krónikája a települést „*Szarvashalom*” néven megemlíti. A hajdani Árpád kori falu létét számos 1284-85 közötti időből származó feljegyzés tanúsítja, többek között Kun László királyunk több rendeletét is „*Szarvashalomról*” keltezte.

A török időkben a Hármas-Körös menti átkelőhely védelmére palánkvár épült, a folyami átkelőhely miatt jelentőssé vált földvár többször is gazdát cserélt, majd 1686-ban végleg elpusztult. A török hódítás után a település és vidéke lakatlan pusztává változott.

A város újkori történelme 1722-től számítható, mikor a környék új földesura báró Harruckern János György a felvidéki vármegyéből főként szlovák jobbágycsaládokkal újra benépesítette. Az újjászülött település 1723-ban már mezőváros, azonban komolyabb fejlődés csak a XVIII. század végén indulhatott meg. A 18.-19. század fordulóján végbement jelentős fejlődés a város újkori történetét leginkább meghatározó nagyságának Tessedik Sámuelnek a nevéhez fűződik. A város evangélikus lelkészének, az agrárreformer Tessedik Sámuelnek a város még ma is rengeteget köszönhet. A nagy tudású lelkész felvirágoztatta a fiatal mezővárost, hiszen itt Szarvason alapította meg Európa első gazdasági (akkori nevén szorgalmatossági) iskoláját. Kidolgozta többek között a szikesek megjavításának módszerét, megismertette a város lakóival a kor legkorszerűbb földművelési technikáit. Fölépítette a ma is álló iskolaépületet (jelenleg múzeumként funkcionál), valamint az evangélikus Ótemplomot. Nagyszabású építkezéseivel, továbbá városrendezési munkáival jelentősen átformálta a meglehetősen rendezetlen korabeli városképet, a

korábbi szabálytalan utcák helyébe tudatosan tervezett, szabályos sakktábla-alaprajzú utcahálózatot alakított ki.

A város fejlődésének újabb fontos állomása a gimnázium Szarvasra települése 1834-ben. Az idők folyamán a patinás intézményben sok jelentős tanáregyéniség dolgozott. Többek között itt tanított Vajda Péter, a reformkor Petőfi által is tisztelt polihisztora, valamint Ballagi (Bloch) Mór nyelvész, Greguss Ágost esztéta és Koren István botanikus is. Leghíresebb igazgatói: Tatay István, Benka Gyula, Naumann (Nádor) Jenő, a várostörténet írója.

Szarvas életében a XIX. században kiemelkedően fontos szerepet töltött be a gróf Bolza család. Kastélyokat varázsoltak a Körös partjára, felépítették – a ma már kuriózumnak számító –*szárazmalmot*, létre hozták az Anna-ligetet, majd a Bolza Józsefről elnevezett Pepi-kertet, mai nevén a *Szarvasi Arborétumot*, ami manapság is Szarvas legcsodálatosabb és legismertebb látványossága.

Réthy Lipót 1847-ben Szarvason hozta létre Békés megye első nyomdáját. Az 1848-as szabadságharc idején rendezett tanácsú Szarvas város (a szomszédos községek önállósulása miatt) 1872-ben elveszítette városi címét, véglegesen csupán 1967 óta város ismét. A város mindvégig mezőgazdasági jellegű volt, XX. sz.-i fejlődését is ez határozta meg. A vasútépítés során 1880-1893 között csak szárnyvonalat kapott.

A II. világháború után az oktatás és a kutatómunka vált a város életének a legfontosabb tényezőjévé: Az Öntözési Kutatóintézet és a Haltenyésztési Kutatóintézet (a két kutatóintézet összevonva HAKI néven működik), valamint a *Tessedik Sámuel Főiskola* Óvónőképző Intézete és Mezőgazdasági Víz- és környezetgazdálkodási kara létrejöttével Szarvas Békés-megye szellemi központjává alakult. Manapság is Szarvas Békés megye egyik legjelentősebb felsőoktatási és tudományos központja.

A város mindig tudott kiemelkedő egyéniségeket adni az országnak. A szakterületükön elismert kutatók (pl. Mendöl Tibor) mellett, országosan ismert volt Székely Mihály az egyik legelső magyar repülő, dr. Melich János nyelvész, valamint Gyóni Géza költő, Ruzicskay György festőművész, vagy Kemény Gábor pedagógus. Itt született Melis György operaénekes, továbbá a mai héber költészet jelentős alakja, Kámár János-Kest (Keszt Péter) is.

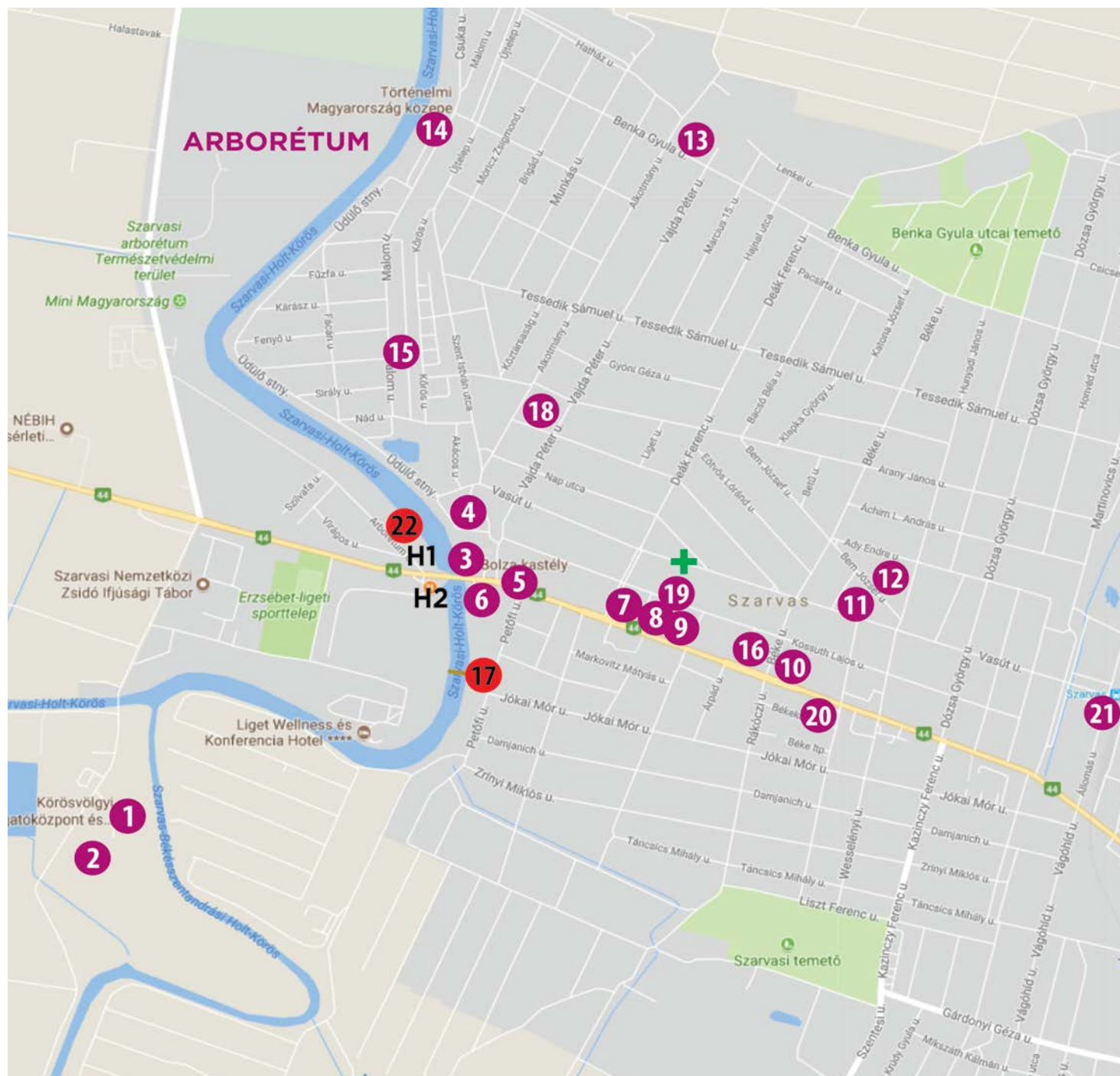
Szarvasi Arborétum

Szarvas, I. kk. 9.

A négy gyűjtemény közül látogatható: a legidősebb, a „Pepi-kert”, a Mitrowssky-kert, a Parkerdő és a hajókikötőhöz vezető betonúttól délre fekvő, ún. „Konyhakerti” rész. Nem látogatható az örökzöld törzsültetvény a faiskolával

A gyűjteményben közel 1600 fa- és cserjefaj, fajta, változat található, ebből 1200 a lomblevelűek száma. Az Arborétumban található törzskönyvezett növények alkotják az „élő” génbankot és a törzsültetvényt. A fák és a cserjék mellett kb. 250 légyszárú növényfaj fordul elő itt. Az Arborétumban található törzskönyvezett növények alkotják az ún. „élő” génbankot, amelyek fenntartása kiemelt feladat. A fajgazdag növényvilága mellett a terület bővelkedik rovarokban és madarakban egyaránt. Közel 150-re tehető a madárfajok száma, amelyek egy része átvonuló vagy csak időszakosan megjelenő.

LÁTNIVALÓK SZARVASON

1. Körösvölgyi Látogatóközpont
2. Csáky-Bolza kastély
3. Bolza kastély
4. Evangélikus Ótemplom
5. Tessedik Sámuel Múzeum
6. Tessedik Sámuel szobra
7. Mittovszky-kastély
8. Tessedik Emlékfa
9. Árpád Szálló
10. Lengyel-palota
11. Szlovák Tájház
12. Szárazmalom
13. A Történelmi Magyarország Közepe
15. Történelmi Emlékkút
16. Vajda Péter Művelődési Ház (Mozi, Tourinform)
17. Vízi Színház, NOE Regisztráció
18. Városi Könyvtár
19. Városi Gyógyfürdő
20. Autóbusz-pályaudvar
21. Vasútállomás
22. Ciprus liget
- H1 Hajóállomás – Boglár
- H2 Hajóállomás – Katalin II.
- + Orvosi ügyelet

HASZNOS INFORMÁCIÓK

Felnőtt orvosi ügyelet:

Szarvas, Vasút u. 46-48. Tel.: 66/400-502
Munkanapokon délután 16:00 órától másnap reggel 8:00 óráig, hétvégén állandó ügyelet

Ügyeletes gyógyszertár:

Szeptember 22. Péntek 18.00-06.00 óráig **Szirony Patika** (Szarvas, Szabadság út 23.)

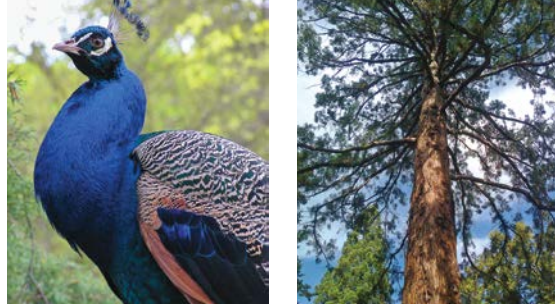
Szeptember 23-24 Szombat-vasárnap **Borostyán Gyógyszertár** (Szarvas, Eötvös u. 44.)

A városban pénteken és szombaton délelőtt még nyitva tartó gyógyszertárak:

Gránátalma Gyógyszertár (Tesco): Szarvas, Csabai út 9.
Pingvin Patika: Szarvas, Kossuth u. 21/a.

A csodák kertje

Séta a Szarvasi Arborétumban

Magyarország legnagyobb arborétuma, a Bolza József alapította Pepi-kert, egy csodálatos térharmóniájú tájképi kert, amelynek dús facsoportjai és nyírott gyeppelületei egész évben üdítő élményt nyújtanak a természetet kedvelő látogatóknak. A tavaszi virágzás és az őszi lombszíneződés varázslatos háttérrel ad annak az értékes dendrológiai gyűjteményeknek, amely természetközeli mivoltával különleges szigetet alkot az Alföld fátlan vidékén.

Az év minden napján nyitva tartó Arborétum, mint a térség legfontosabb idegenforgalmi központja számos lehetőséget kínál látogatóinak.

Az arborétumi séta mellett folyamatosan látogatható a **Mini Magyarország Makettpark** sok-sok emblemikus épülettel, kisvasúttal és egyéb különlegességgel.

Előzetes bejelentkezéssel megtekinthető **Pepi gróf Varázstanyája**, ahol a kert története mellett a mai tevékenységek elevenednek meg számos érdekességgel és interaktív elemmel, udvarán két bohókás emuval.

Az Üvegház szintén bejelentkezéssel vagy hétköznaponként egyénileg is látogatható. Itt ásványkiállítást, kaktusz- és pozsgásgyűjteményt valamint egy aktív teknős-terrariumot lehet megtekinteni.

A **Titkok Kertje** kiszabadulós játék tartalmas programot nyújthat családok és kisebb baráti társaságok számára, kiváló csapatépítő tevékenység.

Az Arborétum kikötőjéből az idegenforgalmi szezonban rendszeresen indul a **séta-hajó**. A 45 perces hajóút során a Történelmi Magyarország középpontját, valamint a város Körös parti nevezetességeit lehet megtekinteni.

A kikötő közelében Zsombori Árpád képzőművész **Tündöklő Kövek** kiállítása folyamatosan látogatható.

Az Arborétumban a hagyományos és az időszaki programok sokaságával találkozhatnak a látogatók. A kamarazenekari koncertek hangulata, a nyári táborok ricsaja és az éjszakai túrák sokakat vonzanak. Az egész napos program után az arborétumi **Vendégház** 16 főre kínál szállást csönddel és nyugalommal a fák rejtékében.

Elérhetőségek, információk:

SZIE Szarvasi Arborétum
+36-66/312-344
pepikert@pepikert.hu

5540 Szarvas, I. kk. 9.
www.pepikert.hu
facebook.com/pepikert

A Körösvölgyi Látogatóközpont

A Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság, Körösvölgyi Látogatóközpont és Állatpark bemutatóhelyén állandó kiállításunkon ismerhetők meg a Dél-Tiszántúl tájtörténete, természeti értékei, élővilága, a Körös-Maros Nemzeti Park munkája. Megtekinthetők változatos időszaki kiállításaink. Hirdetett szakmai programjaink egész év során kihasználhatóak. A Csáky-kastély kertjében elterülő páratlan szépségű, a Kákafoki Körös holtág által körülölelt Anna-ligetben évszázados fák között lehet kellemes sétát tenni, ahol a 2014-ben megnyílt Körösvölgyi Állatparkban vendégeink testközelből ismerhetik meg a Dél-Tiszántúlon egykor és ma honos, illetve jelenleg is terjeszkedő állatfajokat.

Az Állatparkban közel 40 féle madár- és emlős illetve halfaj egyedeit tekinthetik meg az érdeklődők. Az Anna-ligeti Tanösvény mentén – mintegy 1450 méteres szakaszon – 8 madárvolier, négy ragadozóház, lekerített vizes élőhely, külön átjárható mókusház, kültéri teknős terrárium, 4 nagy kifutó egy speciális, veszélyes állat tartására alkalmas kifutó, az épületben pedig egy 7000 literes akváriumrendszer ad otthont a bemutatott állatoknak. Az itt megtalálható állatok különböző fajvédelmi programokban résztvevő állatfajok példányai, részben pedig – különböző okok miatt – a természetben önálló életre alkalmatlan egyedek. Az Állatpark lakói között védett és nem védett fajokat egyaránt fellelhetünk. Látogatóink olyan rejtett életmódot élő állatokkal találkozhatnak, mint a nyuszt, a borz, vagy a nyestkutya, vagy az aranybakák. Az Anna-ligetben láthatunk gímszarvast, őzet, dámszarvast, vaddisznót, és rókát is, melyek általánosan ismert fajok, mégis ritkán kerülnek a természetjárók szeme elé a szabadban. A kialakított vizes élőhelyen vízi madarak, mocsári teknősök, halak élnek. A park legnagyobb attrakcióját az európai bölények jelentik, melyek a Maros és a Sárrét közti terület régmúlt élővilágát idézik, hiszen ma már a Dél-Alföldön sehol sem élnek vadon.

Ha a nemzeti park egyéb, Szarvas város környéki látnivalóit is szeretné bebarangolni, Látogatóközpontunkban lehetősége van az ezzel kapcsolatos tájékozódásra, kenu- és kerékpár kölcsönzésre, szakvezetéssel kenu- és kerékpár túrára is. Csoportoknak bejelentkezéssel alapon előadásokat, túravezetéseket, szakmai programokat is biztosítunk.

Elérhetőség:

5540 Szarvas, Anna-liget 1.

Telefon: +36 30 475 1789

GPS koordináták: 46° 51' 29.39" É 20° 31' 31.57" K

E-mail: **korosvolgy@kmp.hu**

Belépődíj nagycsaládos kártyával **720Ft** (felnőtt belépő) és **520 Ft** (gyermek belépő). A harmadik, 18 év alatti gyermektől a belépés NOE kártyával térítésmentes.

PROGRAMOK

A Vízi Színház színpadán:

10:30 A Szarvas Városi Fúvószenekar zenél
11:00 Megnyitó
Köszöntők
11:40 Harangos Néptánc Együttes, Orosháza

A Vízi Színház parkolójában és környékén:

A parkoló területén különböző kézműves foglalkozásokon vehettek részt a Békés Megyei Kézműves Egyesület népi játszótárában:

- fonalmunkák, rongybaba, népi játékok
- gyöngy,
- agyag,
- bőr

Népi mesterség bemutatók:

- hímzés
- csipkeverés,
- fazekas
- népi ékszer készítés
- csuhé, szalma fonás

Ugyan itt a **vásárosok** sokféle terméket kínálnak majd **kóstolásra, eladásra:**

- szarvasi és orosházi mézeskalácsokat
- lekvárokat, szörpöket
- mórashalmi sajt termékeket
- füstölt, pácolt fűj tojásokat
- csiliből készült termékeket
- díjnyertes gyulai és csabai kolbászokat, füstölt termékeket
- mórashalmi mézárus
- orosházi házi tészták

És ez még nem minden, meg lehet csodálni – és természetesen vásárolni a papírfonásos technikával készült termékeket, gyönyörű üveg ékszereket, gyerekjátékokat. A gyerekeket népi játszótér várja kosárhintával és érdekes játékokkal.

Természetgyógyász is ad majd tanácsokat, illetve lehet Nála masszázsszóra jelentkezni.

A **Ciprus ligetben** a kicsiknek 13:30-kor a Fénysugár Bábcsoport ad elő egy interaktív bábelőadást A három kismalac címmel, a Dél-Alföld Régió itt állítja fel játszótérjét, különböző kézműves foglalkozásokkal.

A nagyobbak - és **bátrak** - számára a **7Próba Egyesület** felállít egy 8 m magas, 3 oldalán mászható **mászófalat**, különböző nehézségű mászóutakkal, valamint rekeszekből tornyot is építhetnek a vállalkozó szellemű jelentkezők. Ugrálóvár és óriás trambulín is várja a fáradhatatlan gyerekeket.

Külső helyszíneken ingyenes programok (NOE karszalaggal)

Szarvasi Arborétum

(Figyelem: a Mini Magyarország csak önköltséges áron látogatható)

Tessedik Sámuel Múzeum

Szarvas, Vajda P. u. 1.

A Tessedik Sámuel Múzeum alapításának célja a helyi történelmi és kulturális örökség bemutatása, Szarvas és környéke régészeti, történelmi, néprajzi, helytörténelmi értékeinek megtartása, ápolása, ezen értékek minél szélesebb körben való bemutatása. A múzeum épületét Tessedik Sámuel szarvasi evangélikus lelkész építtette 1791-ben barokk stílusban. Ez volt az ország első mezőgazdasági iskolája. Főbejárata fölött a következő latin nyelvű felirat olvasható: *Ez intézettel kiüzetik a hazai iskolákból a tétlenség.*

Az állandó kiállításokon kívül évente több ideiglenes kiállítás nyílik a múzeumban, melyek között képzőművészeti, történelmi, néprajzi és régészeti kiállítások is megtalálhatók. **Sajnos** a múzeum felújítás miatt **nem látogatható.**

Szárazmalom

Szarvas, Ady E. u. 1.

Az ország egyetlen működőképes, eredeti helyén fennmaradt szárazmalma Szarvason található.

A szarvasi szárazmalom Magyarországon a XIX. század közepéig legelterjedtebb, ókori típusú malomtípus egyik utolsó képviselője. Azért nevezik „száraz”-nak, mert meghajtása nem vízi erővel, hanem igaerővel történt. Az alsó állású, vízszintes meghajtó kerekű szárazmalom 1836-ban épült, a Bolza család készítette szlavóniai ácsokkal, indiai rendszer szerint.

Ruzicskay Alkotóház

Szarvas, Erzsébet-liget

A Munkácsy Mihály-díjas, Kiváló- és Érdemes Művész **Ruzicskay György** gyűjteménye a szarvasi **Erzsébet-ligetben** található, a művész egykori alkotóházában.

A festői környezetben álló kis házikóban egy, a festő műveiből összeállított **állandó kiállítás**, valamint a művész és családjának hagyatéka egy **néprajzi kiállítás** keretén belül látható. Ezek mellett **időszaki kiállítások** is várják a vendégeket, melyeknek anyaga Ruzicskay György műveiből, illetve a nyáron megrendezésre kerülő **művészeti táborok** alkotásaiból kerülnek összeállításra.

Szlovák Tájház

Szarvas, Hoffmann u. 1.

A szarvasi Szlovák Tájházba belépve a látogatót könnyen megidézheti a hely légköre, a korhű berendezési tárgyak magával ragadó varázsa, a képzeletükben ezért könnyen megelevenedhet a házakban hajdanában élő és szorgoskodó felvidékről származó (tót) parasztok mindennapi élete.

A kiállítás a szarvasi szlovákok hagyományos ház- és lakáskultúráját mutatja be egy jellegzetes XIX. századi népi lakóházban, hatalmas 936 kiállítási tárgy segítségével. A tájház legértékesebb darabjai között tartanak számon egy Luther Mártont ábrázoló, zenélő képet, egy faragott bölcst, egy csuklós támlájú padot és a hímezett ködmönöket.

Sajnos a tájház olyan viharkárokat szenvedett ezen a nyáron, hogy **jelenleg nem látogatható!**

Egyéb nevezetességek Szarvas városában:

Evangelikus Ótemplom, Tessedik Sámuel szobra, Tessedik Emlékfa, A Történelmi Magyarország Közepe, a Történelmi Emlékkút.

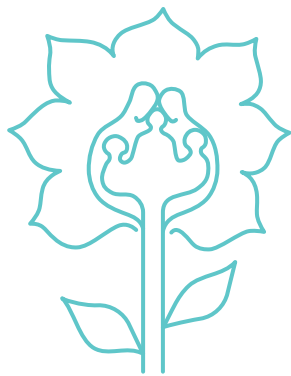
TAVASZI SZÉL VIZET ÁRASZT

Allegretto

1. Ta - va - szi szél vi - zet á - raszt,
2. Hát én im - már kit vá - lasz - szak,
vi - rá - gom, vi - rá - gom,
vi - rá - gom, vi - rá - gom,
Min - den ma - dár tár - sat vá - laszt,
Te en - ge - met, én té - ge - det,
vi - rá - gom, vi - rá - gom.
vi - rá - gom, vi - rá - gom.

Népes fészek, boldog fészek,
virágom, virágom,
Fiókái vígan élnek,
virágom, virágom.

Áldott napfény süss le rájuk,
virágom, virágom,
Csillagtenger őrizd álmuk,
virágom, virágom.

2017

